

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 1. maja 1878.

Obseg: Opomin vsem gospodarjem na Slovenskem o nevarnosti krompirjevega žužka koloradovca. — O uravnavi gruntnega davka. — Loterije — velike zapreke varčnosti ljudstva. — Blaznice (norišnice), kakoršne morajo biti in kaj je njih namen. (Dal.) — Stare hiše naše Ljubljane z zgodovinskimi črticami po gradivu pl. Radiča in dr. Lipiča. — Če pride do vojske med Angleži in Rusi, kak jej utegne biti konec? — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Opomin vsem gospodarjem na Slovenskem o nevarnosti krompirjevega žužka koloradovca.

C. kr. ministerstvo kmetijstva je z dopisom od 6. aprila t. l. razposlalo vsem kmetijskim družbam ponovljeni poduk, kako naj gospodarji ravnajo, da Avstrijsko-ogerskih dežel ne zadene grozna nesreča po koloradovcu (Koloradokäfer), ki je skoro po vsi severni Ameriki, pa tudi že v Nemčiji na milijone centov krompirja pokončal. *)

Ker je lansko leto iz severne Amerike v Nemčijo zatroseni koloradovec tukaj veliko škodo napravil, je nastal po pravici strah pri gospodarjih družih dežel in pa pri vladah, da ne bi ta grozni škodljivec se zaplodil tudi drugod. Ministerstvo Avstrijsko je pred vsem za potrebno spoznalo popis tega mrčesa s podobami na svitlo dati v vseh jezicih, ki se v Avstriji govore (žalibog le v Slovenskem ne!) in ta popis deloma brezplačno, deloma za malo krajcarjev v 28.000 iztiskih po deželah razdelilo. Vrh tega je ministerstvo ponovilo prepoved, da se iz severne Amerike ne sme nič krompirja ali kake druge stvari, na katerih bi koloradovec tičal, v naše cesarstvo pripeljati. Tudi je ministerstvo posebnega izvedenca poslalo na prvo mesto Nemčije, kjer se je koloradovec prikazal, s to nalogo, da natanko poizvé, kaj so ondi storili, da se zatre škodljivi mrčes. Dalje se je ministerstvo tudi naravnost obrnilo na vlado severne Amerike za poizvedbo tega, kar so tam storili za pokončavanje koloradovca.

Iz Amerike je ministerstvo izvedelo, da se je koloradovec silno hitro skoraj po vsi deželi razširil. Največo škodo dela po ondašnjih skušnjah ta mrčes prvi dve leti, kedar se prikaže. Kot najzdatniši pripomoček se je tam potrdila ona strupena sol, ki se imenuje „Scheeleov zelenec“ (Scheele'sches Grün), ki obstaja iz arsenika (mišice) in kupra. Ta sol, v prah zmleta, se z moko pomeša in sicer en del te soli na 10 delov moke, ter se trikrat s posebnim orodjem po krompirji na njivi potrese, in to takrat, kedar črv tega žužka po krompirjevcu lazi. S tem pripomočkom se

*) Sl. odbor družbe kmetijske je izročil vredništvu ta poduk s prošnjo, naj ga v slovenskem jeziku razglasi po „Novicah“.

Vred.

je gospodarjem posrečilo zatreti mnogo tega škodljivega mrčesa, se ve, da z velikim trudom in velikimi stroški.

Skušnje pa tudi kažejo v Ameriki, da ima koloradovec med živali mnogo sovražnikov, ki ga zalezujejo in pokončavajo, in da v tej primeri, kakor je koloradovca več, je pa tudi njegovih sovražnikov več. Med temi sovražniki se imenujejo posebno sledeči: izmed žužkov (kebrov) posebno različne vrste polonic (Marienkäfer), ščitonosci (Schildkäfer), poljski brzeci (Schnell-Laufkäfer), močvirni krešiči (Sumpflaufkäfer), svetli krešiči (Glanzlaufkäfer), španske muhe, listne stenice (Blattwanzen); med muhami je posebno najezdnicca (Schnellfliege), katera svoja jajčica v koloradovčeve črve leže; iz teh jajčic izvaljeni črvi snedó potem koloradovčeve; včasih nad krompirjevim poljem toliko teh muh okoli šviga, da je temà; tako v kratkem pokončajo koloradovca.

Tu imenovani Amerikanski sovražniki pa se ne nahajajo vsi pri nas v Evropi, vendar tudi pri nas ne manjka njim sorodnih živali. Al če tudi more kmetovalce naše to tolažiti, da natura sama po imenovanih žužkih in muhah jim pomaga preganjati škodljivega koloradovca, vendar ne smejo tem pomočnikom preveč zaupati. Poglavitna pomoč ostaja zmirom le v tem, da ubranimo prihod temu mrčesu na naše polje, in, če se je prikazal, brž v začetku vse sile napnemo, da ga zatremo. Vedeti moramo namreč, da hvaljena mišična sol je hud strup, s katerim se ne smemo igrati, da bi ga kar naravnost trosili po celih njivah, kajti ostrupiti bi se utegnula živina, pa tudi človek.

Dalje ne smemo prezreti, da v Ameriki ne sadijo toliko krompirja, kakor ga sadijo v družih deželah in tudi pri nas, kjer se krompir šteje med poglavitne poljske pridelke. Zato bi pri nas strašna nesreča bila, ako bi se ta sila škodljivi mrčes v našem polji vgnjezdil.

Zato morajo naši gospodarji — z ozirom na veliko razširjanje koloradovca lansko leto v Nemčiji — skrbno paziti na to, da se letos k nam ta mrčes ne zaplodi, ker vkljub vsem svarilom se lani na Nemškem ni tako ostro pazilo na nevarnost, ki jim je žugala iz severne Amerike.

Po pravici smemo pričakovati, da tolika množica podukov, razjasnenih po podobah, ki jih je c. k. ministerstvo kmetijstva (z „Novicami“ vred) razširilo po deželah, ni bila pridiga giuhim ušesom. Umni gospodarji bodo tedaj, ker poznajo koloradovca v vseh oblikah, vsak teden ogledovali krompirjevo polje, ali je prosto

te nadloge ali ne. Gledati morajo posebno pazljivo na robove krompirjevega perja, kajti ta mrčes najprej začne okrajke perja žreti. Če pa kdo sam ni v stanu zapaziti to uimo, pa sumiči, da jo ima na svojem polji, naj nemudoma naznani to županstvu in pa okrajnemu glavarstvu.

Ministerstvo se nadja, da bodo še posebno duhovni gospodje, župani, učitelji in vsi natoroznanci to sila važno zadevo v svojo skrb vzeli.

O uravnavi gruntnega davka.

Z Gorenskega 28. aprila.

V svojem predzadnjem listu so nam „Novice“ prinesle važno novico, da namreč se ima postava od 24. maja 1869. leta o zadevi vcenitve zemljišč nekoliko predrugačiti, in sicer zato, da se s tem zmanjšajo stroški vcenitve, vcenitev pa hitrejšje izvrši.

Ker smo imeli priložnost s premembami predložene postave nekoliko se soznani, naj nam bode tedaj dovoljeno, o njej tū nekoliko spregovoriti.

Tudi mi smo za to — in kdo bi ne bil — da se država stroškov varuje karkoli je le mogoče, ker vsa državna plačila zadenejo naposled davkoplačevalce, vsaj oni imajo dolžnost, polniti dotične blagajnice s svojimi doneski. Tudi to nam je všeč, da se vcenitev zemljišč hitro izvrši in s tem zlasti tistim poljedelcem pretežka bremena polajšajo, ki so z gruntnim davkom preobloženi.

Dasiravno nam pa nova postava z manjšimi stroški hitrejšjo izvršbo vcenitve obeta, se vendar-le nikakor ne moremo sprijazniti z njo, kajti v njej se nahajajo naredbe, katere nam prav nič niso po volji, in se vsled tega zeló bojimo, da ne pridemo iz dežja pod kap.

Ne dopada nam to, da se od vcenitve odrinejo poljudstvu izvoljeni vcenilci, in se vcenitev prepusti samovolji poročevalčevi (referentovi). Kdo neki nam je porok, da bo poročevalec vcenitev na enak način nadaljeval, kakor so jo izvoljeni vcenilci dosedaj izvrševali, in kdo ga bode izmed poljedelcev pri tem kontroliral, če župan ali pa tisti zaupni možje, ki jih župan v poročevalčevo spremstvo odloči, nimajo odločilnega glasa. Ali se po tem takem ni bati, da referentova vcenitev utegne dosti drugačna biti, kakor so vcenitve vcenilcev? in ali ne bode že to dosti zmešnjave učinilo?

Mi poljedelci, ki plačujemo davek, mislimo, da imamo prav tako pravico do kontrole pri vcenitvi zemljišč, kakor jo ima vlada. Dosedaj je ta nasprotna kontrola obstala v tem, da sta izvoljena vcenilca vsako parcelo posebej vcenila, referent je imel pa pravico, temu ugovarjati, kar se mu ni zdelo prav. O takih razlikah je potem okrajna cenitvena komisija konečno razsojevala, čegavo je pravo; ona je imela pa tudi oblast, če je za potrebno spoznala, dotične kose po svojih poslancih še enkrat pregledati. Kako se pa hoče okrajna vcenitvena komisija vprihodnje o tem prepričati, ali je poročevalec (referent) zemljišča prav vcenil ali ne, ker ne bo imela pri vcenitvi nobenega zastopnika, ima pa vendar dolžnost, poročevalčevo delo pri zeleni mizi pregledati in ga odobriti, pravice pa nima o kakem pomislilu dotično zemljišče po svojih poslancih pregledati. Kako jej bo tedaj mogoče, z dobro vestjo poročevalčevo delo odobriti?!

Ravno tako se nam napačno zdi razpust deželne cenitvene komisije po dovršeni vcenitvi zemljišč in pa vmestjenje posebne reklamacijske komisije. Udje deželne cenitvene komisije so namreč po deželi o cenilnih zadevah že nekoliko popotovali, s svojo pričujočnostjo se tū in tam vcenitve vdeležili, tudi

na meji dežele naše s komisijami sosednih deželá tū in tam zemljišča pregledovali, in se tedaj prepričati mogli, kakošen svet je tū, kakošen tam, ali so si nasprotnne vrstilne tarife v pravi primeri, pa tudi ogle-danim zemljiščem primerne, in ali se vcenitev posamesnih zemljišč tudi prav izvršuje itd.; oni so tedaj več ali manj v vsem že informirani, in mogoče jim je ob svojem času, kedar pridejo kaki ugovori zoper vcenitev deželni cenitveni komisiji v razsodbo, z dobro vestjo določiti, kaj je prav in kaj ne. In ti o poglavitnih rečeh že dobro podučeni možje naj po dovršeni vcenitvi odstopijo in drugim prostor naredé, izmed katerih morebiti nobeden dosedaj s vcenitvijo zemljišč prav nič opraviti ni imel, pa bi vendar razsojeval vgovore (reklamacije)! — Ali se v viših krogih res misli, da udji okrajnih in deželnih cenitvenih komisij svojo deželo res tako natanko poznajo, da je vsakemu mogoče, o vsaki parceli, če tudi je ni videl, izreči, ali je v pravi dobrotni razred postavljena ali ne, in gledé navrstilno tarifo prav vcenjena ali ne. Brez strahú smemo trditi, da tacega moža ni še mati rodila, in da ga ni pod solncem; kajti imeti bo moral Božjo lažnost vsega-vedečnosti! Mi pa tudi jako dvomimo, da bi se v deželi naši našli možje, kateri bi se brez poznanja dotične stvari postopili razsodbe o tako važni zadevi, ki tako globoko v življenje naše sega.

Ker so okrajne cenitvene komisije pri vcenitvi posamesnih zemljišč po izvoljenih cenilcih zastopane, vlada pa po svojem poročevalcu, in ker so ti dotična zemljišča od kosa do kosa natanko pregledali in vcenili, tedaj oni najboljše zemljišča poznajo, kakošna da so, more tedaj tudi le okrajna cenitvena komisija iz lastnega prepričanja prevdariti in določiti, ali je v njenem okrogu tudi vse prav vcenjeno; zato naj se tudi njej pravica o razsodbi pritožeb zoper vcenitev v prvi stopinji pridrži, o katerih pritožbah naj konečno deželna cenitvena komisija odločuje takrat, kedar stranke z razsodbo okrajne cenitvene komisije niso zadovoljne, kakor to določuje postava od 24. maja 1869. leta.

(Konec prihodnjič.)

Gospodarske novice.

* Ker se je goveja kuga prikazala okoli Beligrada na Srbskem, je vlada prepoved oklicala, da ne goveja živina ne drobnica, pa tudi kože, rogovi in druge stvari, po katerih se kužnina zatrosi, ne smejo čez mejo v Avstrijsko-ogerske dežele.

Podučne stvari.

Loterije — velike zapreke varčnosti ljudstva. *)

Da loterije ljudstvu niso le škodljive v moralnem, temuč tudi v gospodarstvenem oziru, to je resnica že davno povsod spoznana; žalibog! da le vlade tega dejansko spoznavati nočejo s tem, da bi povsod odpravile loterije. Vlade dobro vedó, kam kvartopirca strast kvartanja večkrat pripelje, zato prepovedujejo skrivne banke, zato preganjajo in kaznujejo igre na srečo ali hasardiranje, vendar pa same delajo, kar prepovedujejo ljudém. V vsakem kotu namreč nahajamo te brloge z napisom: „cesarska kralj. loterija“, kamor ljudstvo, in to večidel najbolj ubožno ljudstvo, svoj zadnji groš nese.

*) Po članku: „Die Wirkung des Lotto's auf das Sparen“ v „Neue illust. Zeit.“